AANGELANDE

1412, van Middelnederlands aen *(aan(grenzend))* + gelandet, gelant, gelent *(eigenaar van een land)*
eigenaar van een stuk land dat aan een weg, dijk of rivier grenst

AANSTONDS

1673, van Middelnederlands aenstonden, aen dien stonden, *van* stond *(tijdstip)*
binnen weinige ogenblikken, in een ommezien – synoniem: *terstond, gauw, weldra, zo*

AARDBEZIE

(gewestelijk) aardbei

ABOMINABEL

1301-1400, ontleend aan Frans abominable
afschuwelijk, verfoeilijk

ABUIS

1330 'vreemde zaak, bedrog, zinsbegoocheling', ontleend aan Frans abus *(misbruik, dwaling)*
vergissing • *per/bij abuis*

ABUSIEVELIJK

bij vergissing – synoniem: *verkeerdelijk*

ACHENEBBISJ

armetierig, zielig, sjofel – vormvariant: *aggenebbisj, genebbisj, oggenebbisj* • *hij woont in zo'n achenebbisj buurtje*

ACHTEN

1265-1270 'nadenken, menen', van acht *(aandacht)*
beschouwen als • *iets uitgesloten achten*

ACHTERKLAP

van achter + klappen *(praten)*
lichtvaardige kletspraat achter iemands rug – synoniem: *kwaadsprekerij, laster*

ACHTERNOEN

ZIE OOK *NOEN* P. 95

(Belgisch-Nederlands)
1 nanoen, namiddag **2** (vaak verkleinvorm) namiddagbrood dat men gebruikt tussen de middagmaaltijd en het avondeten – synoniem: *vesperbrood*

ADDERGEBROED

(figuurlijk; religie) boosaardige mensen die door nijd en laster het geluk van anderen vergiftigen (naar Matth. 3:7 e.e.)

AFDANKERTJE

afgedankte zaak, m.n. afgedankt kledingstuk – synoniem: *afleggertje*

AKKEFIETJE

stellig een verbastering uit het Latijn, waarbij fietje*, ontleend aan* vita *(leven), wellicht ontleend aan* aqua vita(e) *(brandewijn) of ontleend aan* acuta vita (acuta *(scherp, fel)*)
1 geval, zaakje, kleinigheid • *een akkefietje hebben met iemand* (een ruzietje) **2** lastig werk, karweitje

ALBEDIL

bemoeial die alles wil beslissen – synoniem: *bedilal, bediller*

ALKOOF

1708, ontleend aan Frans alcôve*, ontleend aan Spaans* alcoba *(slaapvertrek), ontleend aan Arabisch* al *(de)* + qubba *(koepel)* klein afgesloten vertrekje, grenzend aan een grotere kamer

ALLENGS

ca. 1410, van Middelnederlands al *(geheel en al)* + eenskine*, verkleiningsvorm van* één*, maar onder invloed gekomen van* lang van lieverlee – synoniem: *langzamerhand, gaandeweg*
• *de vriendschap werd allengs groter*

ALEVEL

1561, samengetrokken uit al *en* evenwel
(gewestelijk) niettemin, echter, toch

ALRAS

weldra • *alras zal u dat vervelen*

ALTOOS

1200, van al + *een tweede lid dat verwant is met* tijgen
(archaïsch) altijd

ALUIN

1201-1250, ontleend aan Frans alun
(chemie) dubbelzout van aluminiumsulfaat en kaliumsulfaat

AMBETANT

na 1950, ontleend aan Frans embêtant
(Belgisch-Nederlands) vervelend, naar

AMECHTIG

1350 'machteloos, uitgeput', van ontkennend a + macht*, de betekenis veranderde later door associatie met* adem*,* aam
geheel buiten adem, sterk hijgend • *amechtig neerzijgen*

AMERIJ

ca. 1635, ontleend aan Ave Maria*, met betekenisontwikkeling van 'kort gebed' tot 'kort moment'*
(gewestelijk, meestal verkleinvorm) ogenblik • *ik ben in een amerijtje terug*

AMPEL

1566, ontleend aan Frans ample
in bijzonderheden afdalend – synoniem: *breedvoerig, omstandig* • *na ampele overwegingen*

AMPERSAND

na 1950, Engels, verbastering van and per se and
(drukkersterm) het teken & (en) – synoniem: *en-teken, et-teken*

ANCIËNNITEIT

1764, ontleend aan Frans ancienneté
ouderdom in rang, rangorde naar diensttijd • *de bevordering geschiedt naar anciënniteit*

ANDERENDAAGS

de volgende dag • *'s anderendaags*

ANGEJIDDELD

na 1950, ontleend aan Duits angejiddelt*, van* an *(aan)* + jiddisch *angejiddeld zijn*; Jiddische woorden (goed) gebruiken

ANTIMAKASSAR

1856, ontleend aan Engels antimacassar, *gevormd van Grieks* anti *(tegen)* + makassarolie*, een vroegere haarolie uit* Makassar (gehaakt) kleedje dat over de rugleuning van stoelen gehangen wordt en oorspronkelijk diende om die tegen de makassarolie in het haar te beschermen

APEKOOL

1763 'onzin', waarschijnlijk van aap *(onzin), uit het Jiddisch* dwaze, nietswaardige praatjes, bedrieglijke zotternij – synoniem: *flauwekul, larie, onzin* • *apekool verkopen*

APENNOOTJE

aardnoot, pinda

APENSTAART

zo genoemd omdat het teken lijkt op een lange, gekrulde staart (computerterm; vnl. verkleinvorm) het teken @

APPETIJTELIJK

1 de eetlust opwekkend – synoniem: *smakelijk, lekker* **2** (schertsend; van personen) bekoorlijk, aantrekkelijk • *dat meisje ziet er appetijtelijk uit*

ARGLISTIG

van boos opzet vervuld – synoniem: *boosaardig, doortrapt, slinks, vals* • *een arglistig vorst, volk*

ASTRANT

1762, ontleend aan Frans assurant
vrijpostig, brutaal

ASVARKEN

(gewestelijk) stoffer

AVERECHTS

1 juist tegenovergesteld aan wat men gehoopt of bedoeld had • *een averechtse uitwerking* **2** (handwerken) waarbij de breinaald andersom wordt ingestoken

BABBELGUIGJES

(gewestelijk) **1** grimassen, fratsen – vormvariant: *babbeleguigjes* **2** bedrieglijke praatjes – synoniem: *uitvluchten*

BAGATEL

1631, ontleend aan Frans bagatelle*, ontleend aan Italiaans* bagatella *(muntje van geringe waarde)*
1 zaak van geen betekenis, iets onbeduidends – synoniem: *kleinigheid, futiliteit* **2** kleine geldsom – synoniem: *schijntje*

BAGATELLISEREN

als een bagatel, iets onbeduidends voorstellen of behandelen – synoniem: *futiliseren, minimaliseren, downplayen*

BAKKELEIEN

1715, ontleend aan Maleis berkelahi *(twisten)*
kibbelen, ruziemaken • *aan het bakkeleien zijn*

BAKKENIST

INTERVIEW ADOPTIEOUDER P. 142

persoon in de zijspan van een motorcrosser – synoniem: *zijspanrijder*

BAKSMEESTER

iemand die aan het hoofd van een bak staat en belast is met het handhaven van de orde

BAKVIS

1875, ontleend aan Duits Backfisch
meisje tussen de veertien en de zeventien jaar (vaak met de bijgedachte: giechelig, stoeierig, onervaren) – synoniem: *pubermeisje*

BAKZEIL

in de verbinding *bakzeil halen*
1806-1807, *ontleend aan Engels* to back a sail
1 (scheepvaart) de zeilen zó brassen dat de wind er van voren inkomt en het schip dus stil blijft liggen of achteruitgaat
2 (figuurlijk) zijn eisen intrekken, aanzienlijk minder verlangen dan eerst

BALIEKLUIVER

INTERVIEW ADOPTIEOUDER P. 130

1860-1875, (eigenlijk) iemand die over de balies van de bruggen hangt leegloper, iemand die doelloos rondhangt – synoniem: *nietsnut*

BALORIG

1477 'hardhorend, doof, het horen moe', van Middelnederlands bal *(slecht)* + horen
1 niet luisterend naar raad – synoniem: *dwars, onwillig, recalcitrant*
2 in een slecht humeur – synoniem: *gemelijk, ontevreden*

BALSTURIG

INTERVIEW ADOPTIEOUDER P. 152

1477, van Middelnederlands bal *(slecht)* + sturen *(lett. moeilijk te sturen)*
ongezeglijk, eigengereid, koppig, halsstarrig, onhandelbaar

BAMBOCHEREN

ontleend aan Frans bambocher
aan de zwier zijn – synoniem: *pierewaaien, boemelen*

BANJER

ca. 1860, verkort uit banjerheer*; het eerste lid is van* banier
1 banjerheer, baanderheer *(edelman die het recht had om zijn mannen onder zijn eigen banier ten strijde te voeren*)
2 druktemaker

BANJEREN

1 zich als een banjer gedragen, veel branie maken **2** enigszins doelloos en met grote stappen lopen

BARBIESJES

1901-1925, verbastering van Berbice *in Brits-Guyana, berucht vanwege zijn moordende klimaat*
1 *iemand naar de barbiesjes wensen*; iemand naar de Mookerhei, naar de hel wensen **2** *naar de barbiesjes gaan, helpen*; om zeep (doen) gaan

BARMHARTIG

1270-1290, ontleend aan Middelhoogduits barmherzec *(beklagenswaardig), vertalende ontlening aan Latijn* miserēri *(zich erbarmen)*
1 medelijden, mededogen hebbend • *een barmhartige samaritaan*
2 (van God) zich erbarmend – synoniem: *genadig*

BARMHARTIGHEID

gezindheid van medelijden, mededogen te hebben – synoniem: *mededogen* • *de zeven werken van barmhartigheid*

BEAMEN

1678, van be- + amen
instemmen met • *iets ten volle beamen*

BEDAARD

niet door emotie meegesleept, zonder onrust of toorn – synoniem: *onbewogen, kalm* • *iemand bedaard aanhoren*

BEDILAL

bemoeial die alles wil beslissen – synoniem: *albedil, bediller*

BEDREMMELD

1642, van be- + *Middelnederlands* dremmen *(kwellen, drukken), verwant met* drom *(menigte)*
door verlegenheid niet in staat behoorlijk te spreken – synoniem: *beteuterd, onthutst* • *er bedremmeld bij staan*

BEDSTEE

1201-1250, van bed + stee
door een betimmering afgesloten deel van een vertrek dat als slaapplaats dient – vormvariant: *bedstede*

BEDUIDEN

1301-1400, van be- + *Middelnederlands* duden *((voor het volk) uitleggen)*
1 (met een gebaar) duidelijk maken aan iemand • *iemand de weg goed beduiden* **2** betekenen • *weinig te beduiden hebben*

BEDUIDEND

1 betekenis hebbend **2** aanzienlijk • *het is beduidend kouder dan gisteren*

BEDUUSD

1855, van duizelen
als bedwelmd – synoniem: *beteuterd* • *beduusd zijn, staan, kijken*

BEELDBUIS

1 elektronenstraalbuis op de wand waarvan het beeld in een televisietoestel gevormd wordt **2** (metonymisch) televisietoestel

BEGAAN

in de verbinding *begaan zijn met*
1 medelijden hebben met • *ik ben met zijn lot begaan* **2** aandacht hebben voor, zich inzetten voor • *het bedrijf is begaan met het klimaat*

BEGROTELIJK

te duur in verhouding tot de waarde of het rendement
– synoniem: *zonde*

BEHEIMST

(gewestelijk) geheimzinnig, geheim doend • *beheimst met iets wezen*

BEHOUDENS

1574 'met behoud van', ontleend aan Middelnederlands behouden *(met behoud van, zonder)*
1 onder voorbehoud van • *behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten* **2** uitgezonderd – synoniem: *behalve*
• *behoudens enkele wijzigingen werd het plan goedgekeurd*
3 onder handhaving van • *behoudens alle titels*

foto: © Loes Noy

"Ik was zeventien, achttien jaar oud en een langharige spijkerpakdrager. Het Christelijk Lyceum in Veenendaal was redelijk streng, maar ook daar diende de nieuwe tijd zich aan. Mijn vrienden en ik luisterden naar Black Sabbath, Led Zeppelin, Roxy Music en Lou Reed, en droegen op het schoolplein complete conferences van Koot & Bie voor. Het was een tijd waarin van alles werd opgeschud. Ook taal. In de jaren zestig had de provobeweging al een eigen jargon geïntroduceerd, maar daarbij draaide de vernieuwing vooral om spelling. *Kritisch* schreven de provo's als *krities*, en *actie* werd *aksie*. Mijn generatie gebruikte volstrekt nieuwe woorden.

Een van de grootste invloeden was *De Fred Haché Show*, gecreëerd door Wim T. Schippers en begin jaren zeventig op televisie uitgezonden door de VPRO. Daarin vielen voortdurend decorstukken om, werd bewust amateuristisch geacteerd en liepen naakte vrouwen over de set. Het was alternatief, afwijkend en zorgde voor veel opschudding. Kortom, een sfeer waarmee je als hippe tiener graag geassocieerd werd. Op de middelbare school sloegen we elkaar dan ook om de oren met de nieuwspraak uit dat televisieprogramma. Personages als Barend Servet en Sjef van Oekel gebruikten bestaande woorden in een totaal andere betekenis of verzonnen zelf woorden, en wij namen dat over. Door luid en duidelijk *reeds!* achter een zin te zeggen gaf je aan dat je daarbij hoorde.

Pollens was een opgewekte krachtterm, te vergelijken met *asjemenou*, die vaak te horen was in het programma. Zo zong Barend Servet het lied 'Pollens, wat een heisa!' Bedenker Wim Schippers wilde ermee laten zien dat woorden niet meer zijn dan klanken waaraan we met z'n allen een betekenis geven. Hij

vond het leuk die ongeschreven afspraak op z'n kop te zetten, te laten zien dat niets móét. Ik ken hem persoonlijk en hij heeft me ooit verteld dat hij verbaasd was over het effect ervan; in linkse kringen wist destijds iedereen wat *pollens* betekende. Van Kooten en De Bie hebben met hún neologismen – *doemdenken, regelneef* – meer toegevoegd aan ons taalgebied, maar *pollens*, dat is het pareltje van Schippers.

Het was een televisiewoord; in kranten, tijdschriften of boeken kwam je *pollens* niet tegen. Daarom is het met het verdwijnen van die show uit de roulatie geraakt en in een van de lades van de verbaliteit terechtgekomen. Toch kom je het zo nu en dan weer tegen. Ik luisterde laatst naar een wielercommentaar van Mart Smeets op de televisie. Toen een renner zich onverwacht uit het peloton losmaakte, riep Smeets ineens: 'Pollens!' Dat vind ik leuk. Het is een soort geheimtaal, een wachtwoord naar een leeflaag uit mijn verleden. Kom ik iemand tegen die het verstaat met een glimlach, dan zit het goed.

Het woord *pollens* heeft veel betekend voor mijn generatie. Het hoorde bij de algehele sfeer van bevrijding uit de benauwende periode van daarvoor. De nieuwe tijd werd gekruid met nieuwe woorden, en die woorden maken mij nog steeds vrolijk. Man, wat waren de jaren zeventig bijzonder! Dat volgende generaties 'onze' woorden niet kennen, is logisch, maar het kan toch niet zo zijn dat *pollens* volledig verdwijnt. Daarom houd ik moedig stand als een snaakse ambassadeur. Ik vind het grappig om het woord meer dan veertig jaar na de introductie ervan af en toe te laten vallen. Als op het werk een discussie dreigt te ontsporen of te serieus wordt, grijp ik in en roep: 'Pollens!' Dan kijken mijn collega's elkaar aan met een blik van: wat zegt hij nou? Ik leg niets uit, en dat hoeft ook niet. De verwarring breekt het ijs en zorgt ervoor dat iedereen even ontspant.

Ik ben geen taalpurist, maar erger me aan het veelvuldige gebruik van Engels. Mensen willen ermee laten zien dat ze niet van de straat zijn, terwijl het Nederlands speels en rijk genoeg is. Waarom zou met taal niet hetzelfde kunnen gebeuren als met muziek? Echte muziekliefhebbers luisteren vaak naar artiesten uit verschillende decennia, en muzikanten laten zich door hun werk inspireren. Op Pinkpop ging ik een paar jaar terug naar een concert van ex-Led Zeppelin-voorman Robert Plant. Vooraan stonden allemaal dertigers die waren gekomen voor zanger Stromae, de populaire Waal die na Plant op het programma stond. Ze hadden nog even een biertje kunnen gaan halen of met elkaar kunnen kletsen. Maar al die festivalgangers bleven enthousiast staan luisteren."